

ברכני.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז/א (1)

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל? שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי תפלתם לא נאמר אלא תפלתי מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל. מאי מצלי? אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפני משורת הדין. תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני. אמרתי לו: יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפני משורת הדין. ונענע לי בראשו וקא משמע לן שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך:

עין אי"ה ברכות שם.

מנין שהקב"ה מתפלל. ציור הדבר, תכלית התפלה אצלינו היא להתרוממות הנפש שתהי, מוכנת להתנהג במעלה יותר רוממה משהיא מתנהגת, ע"כ פועלת התפלה ג"כ על השגת המבוקש, שבהיותו מעולה יותר, ראוי הוא למילוי חסרונו. והנה לפני ית' אין מעצור להשפיע רב טוב, אבל צריך שיהיו המקבלים מוכנים. וכל ההנהגה המסודרת בתורה ומצות וכל מדה נכונה, היא רק להכשיר את המקבלים לקבל הטוב המתוקן להם. אמנם ביארו כאן סוד משוב ההנהגה האלהית, ששם דרכים בהנהגתו ית' שיתעלו המקבלים להיות ראויים לקבל רב טוב יותר מכפי מדתם. ואותן הדרכים שמובילים לכך בהנהגה הכוללת, שהם דומים ממש לתכלית שאנו משיגים ע"י התפילה, ד"ז נקרא שהקב"ה מתפלל. ומתוך שהגאולה העתידה תהי' אע"פ שלא יהיו ראויים לכי. כמו שכ' "וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע לו זרועו", ע"כ נקרא ביהמ"ק העתיד, בית תפלתי לגבי הקב"ה. וזה הי' תכלית החזיון הגדול שהוא קרוב לנבואה שראה ר"י בן אלישע לפני ולפנים. אז בהיות מצב האומה הישראלית תלוי ברפיון, ומכשולות רבות גופניות ורוחניות שתו עליה, אז יוכל היות שיבוא איש לרפיון ידים ולהתיאש מתקומתם של ישראל ח"ו אם ימוד מדת ההנהגה רק לפי ערך הכנת המקבלים. ע"כ גלה סודו אל עבדו ר"י ב"א, כי יש כאן מרה עליונה הצריכה ברכה, היינו קצת הכנה, עכ"פ מצד יחידי הדור, שהם מכשירים את הכלל לקבל הרבה יותר מכפי המדה הראויה לפי הכנתם. וזאת היא הברכה שבקש ד' צבאות מר"י בן אלישע, למען תחזקנה ידיו, ויחזק ידי עמו וכל העוסקים בעבודת הקודש, לשובב יעקב לאלקי ישעו.

עולת ראי"ה.

כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו.

הכעס האלהי הלא הוא צדק העולמים, מקיים ומבסס את המציאות בגבורתו הקדושה. אבל זאת התכונה בעצמה, במקורה האלהי, איננה משחיתה, אינה מהרסת וגם איננה זועמת, כ"א מלאה היא גבורה מפוארה לרומם את המעשים, להדרם לשכללם ולפארם. וכאשר לא הוכנו הנפשות לאותה הקליטה הרוממה, של כוון מהותם לעומת השרש העליון של הגבורה, ששם רחמי הקודש הם הם ההומים ומתגברים, אז נפגשות הן ונכשלות בהזעם החצוני ההורס ומכלה. אבל ההכנה הקדושה של העלאת הרצון האנושי למרום גובה קדשו, בשרש הצור של האומה, היא היא אשר פעלה, ופועלת בנו, את ההתכוונות כלפי שרש הקודש העליון של מדת הגבורה והצדק האלהי, המתגלה בחצוניותו בתור כעס. והננו בזה נושאים עין להתקדש במרום הקודש, באחיזת מדותיו של האב הקדוש, ע"פ האפשריות שלנו, והכנת יניקת קדשו. וכן יכבשו רחמיך, במרום עזם, את כעסך מעלינו, שיתעלה כח קדוש זה למקור תפארתו, שיביא בכנפיו מרפא וגבורת חיים וברכת עולמים.

ויגולו רחמיך על מדותיך.

המדות בעצמן כשהן מתרוממות, מתעלות למקורן העליון, הן מתפארות, ומציאותן נעשית יותר נעלה, ויש משום התגוללות הרחמים על המדות בעצמן, במציאותן, שיבאו לתכלית שכלולן, באופן שהמשכות הפעולות הבאות מהן תהיינה מלאות תפארת והשלמת המציאות.

ותכנס אתנו לפני משורת דינך.

שורת הדין היא קיומו של עולם מצד הפרטיות. כל מעשה וכל הנהגה בפרטיותה מוכרחת להיות בצדק וביושר, כתורה וכמצוה. אבל מצד הכללות ישנם דברים כאלה, שגם הנסיגות משורת הדין, והשגגות, הנן פועלות לגרום ענייני תקון וישועה. מצד האדם הפרטי אין לו זכות לדרש ותור כמלא נימה, ו"כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו חייו" (בב"ק). אבל מצד הכללות, סוף כל סוף נזקפים הם בחשבון כל הענינים שפועלים דברים טובים, גם ע"י סבות רחוקות ומעוקלות, ועי"ז תכנס ההנהגה העליונה לפני משורת הדין, ואין שום שורה של צדק ומשפט לוקה, אלא היא מתעלה ומתרחבת.

ותתנהג עמנו ד' אלהינו, במדת החסד ובמדת הרחמים.

הכניסה לפני משורת הדין תתכן להיות בתור מאורע, המבריק לעתים רחוקות מזמן לזמן. אבל הסדר התדירי מוכרח להיות ע"פ מדה קבועה. והמדה הקבועה ישנה שהיא מדת דין קשה, שיותר היא מתיסדת ע"פ המבט של ענין היצורים כשהם מצד עצמם. אבל יש עוד מבט עליון על היצורים, בשני אפנים: האחד מצד מה שהם יצורי ד' אדון החסד, שכל עקר הויתם אינו בא כ"א לטובתם וישועתם, והשני גם מצד מהותם, ע"פ ההגבלה שהגבילהם יוצרם בערכם העצמי, הלא עומדים הם כולם להתעלות, להתקדש ולהטהר. המדה הראשונה היא מדת החסד, שהיא פועלת ביסודה התדירי גם בהוה, "יומם יצוה ד' חסדו, יומא דאזיל בכולהו יומין" (זהר), והיא מדתו של אברהם אבינו איש החסד. והשניה, מצד המבט, של העתיד, זאת היא מדת הרחמים, שרחמים רבים נתכים בשטף על יצורי עולם שנשתפלו והם עומדים לצאת מן המצר למרחב ומאפלה לאורה, ונמשכים הרחמים מן העתיד אל ההוה. ומתוך המחשבה הקדושה הקשורה בקשר הנצח, שממנה באה ההארה לאברהם אבינו, לעמוד בגבורת קדושת מחשבתו הטהורה, והקשורה באלהים חיים, בכל התכן של הנסיון הנפלא, ששמה הכל מאוחד, הראשית עם האחרית, בצורת ההוה הגלוי בתכן זמני, הננו מבקשים בצדק, שתתנהג אתנו ד' אלהינו במדת החסד ובמדת הרחמים.